СВОБОДА

SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

UKRAINIAN DAILY

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXII. Ч. 234. Джерзи Сіті, Н. Дж., второк, 7. жовтня, 1924. VOL. XXXII. No. 234. Jersey City, N. J., Tuesday, October, 7, 1924. THREE CENTS

Недостача фондів здержує виборчу агітацію.

ВАШИНГТОН, 5. жовтня. — Кожда політична партія нарікає, що через недостачу фондів мусить припиняти виборчу агітацію.

Републиканці кажуть, що вони мусіли здержати агітацію в кількох сумнівних для них стейтах. Демократи говорять те саме. Поступовці запевняють, що вони видали послідні гроші на подорож сенатора Ла Фолета в західні стейти. Кожда партія відкликається до своїх прихильників по фонди.

ВЕЛИКІ БОГАЧІ ПРОТИ ЛА ФОЛЕТА.

ШИКАГО, Илинойс, 5. жовтня. — Президенти американських зелізниць ухвалили на своїх зборах резолюцію проти кандидатури Ла Фолета. Вони нападають на нього головно за його плян перебрати зелізниці на державу.

Того самого дня сенатор Гвілер, кандидат поступової партії на уряд віцепрезидента Злучених Держав, закидав у своїй промові, виголошеній у місті Сіетелі, в стейті Вашингтоні, що великі підприємці забороняють своїм робітникам голосувати за Ла Фолетом.

АРЕШТУЮТЬ ЗА КРОВАВІ ПОДІЇ В ГЕРИНІ.

МАРІОН, Илинойс, 5. жовтня. — На приказ судових урядників арештовано нині тут 12 осіб, уміщаних в кроваві події межи приятелями й противниками Ку-Клакс-Клена, які скоїлися дня 30. серпня, а від котрих погибло семеро людий.

Більшість арештованих се противники Ку-Клакс-Клена. Суд не дав їм права вийти на свободу за кавцією („бейлом").

ПРИЗНАЄ МЕЛОНОВУ КОМПАНІЮ МОНОПОЛЕМ.

ВАШИНГТОН, 5. жовтня. — Федеральна промислова комісія оголосила публично вислід своїх розслідів над добуванням і торговлею металю алюмініюма в Злучених Державах, які вона робила на приказ федерального конґресу.

Комісія прийшла до переконання, що Алумінум Ко. оф Америка, в якій більшість уділів мають члени родини секретаря скарбу Мелона, має в своїх руках майже весь алюміновий промисел. Завдяки високим митам на заграничний алюмініюм, ся спілка панує над всею торговлею сього металю в Америці. Тому й треба признати сю спілку монополем.

Заява комісії суперечить недавній публичній заяві Мелона.

ЗНОВА ДОМАГАЮТЬСЯ УНІФОРМІВ ДЛЯ ПРОГИБІЦІЙНИХ УРЯДНИКІВ.

ВОТЕРБЕРІ, Конетикат, 4. жовтня. — Конґресмен Осаливан заявив публично, що на домагання своїх виборців внесе в конґресі проект закона, щоби прогибіційні урядники підчас урядовання носили уніформу.

МІЛІОНОВИЙ ПОЛОВ.

НЮ ЙОРК, 5. жовтня. — Федеральні прогибіційні урядники піймали нині англійський тягаровий корабель „Фредерик Б". та сконфіскували з нього ладунок 5,500 бочок горівки, яку вартують міліон долярів.

Прогибіційні урядники урядили на пачкарів засідку, вдаючи й собі пачкарів горівки. Вони кажуть, що властителі корабля се головні заговірники для ломлення прогибіційного закона.

ПОЗИВАЮТЬ ДО СУДУ ПРОТИ РІВНОПРАВНОСТИ МУРИНІВ.

НЮ ОРЛІНС, Луисіяна, 5. жовтня. — Громадка загорілців постановила внести до суду позов проти іменовання митовим урядником Мурина Волтера Ковгена.

Ковгена йменував президент Кулидж. На думку позиваючих Кулидж не мав до сього права, бо постанова американської конституції про рівноправність Муринів (так звана 14-а поправка до конституції) є беззаконна.

ПОЖАР КОРАБЛЯ.

НЮ ЙОРК, 5. жовтня. — Недалеко від сиґналового корабля Амброза, заякореного в приливу, ведучім до нюйорського порту, занявся старий паровий корабель Мизелтов, котрий, постарівшися для звичайної морської служби, був уживаний для вивожения на море людий, охочих ловити рибу в океані.

Коли пожар розгорівся на кораблі, на ньому було 76 людий, в тому числі 16 жінок та 7 дітий. На крики загрожених пожаром людий наспіли рибацькі лодки, що ловили рибу оподалік, і вони перебрали всіх пасажирів горіючого корабля та без припадку перевезли їх до Ню Йорку.

ЗА ВІШАННЄМ ПОПІВ, ЩО СКАЧУТЬ У ГРЕЧКУ.

СТЕРЛИНГ, Илинойс, 5. жовтня. — Епископ Гюз з методиської епископальної церкви, котрої священик Гайт отроїв свою жінку та намовив свою любку втроїти свого мужа, виголосив на конференції сеї церкви промову про сю подію та заявився в ній за карою смерти для всіх священиків та проповідників, що нарушують домашнє життя своїх парохіян.

Він говорив, що священики, які проповідують другим моральність, повинні самі своїм життєм давати примір морального життя.

ЗАМАХ НА ПОЇЗД ПРЕЗИДЕНТА КУБИ.

ГАВАНА, Куба, 5. жовтня. — На поїзд президента Куби Менокаля стріляв хтось, як він переїзджав провінцією Камагей.

В поїзд попало кілька куль, але не поцілили нікого з товариства президента. Дві кулі зранили двох пасажирів; оба дістали рани в ноги.

ПРОЦЕС ДЕРЕЩУКА І ТОВ.

В У мані розпочався процес отамана Дерещука і тов за протирадянську повстанську діяльність 1920—1922 років. Дерещук був одною з центральних фіґур повстанського руху на Україні в тих роках, яким керував центральний повстанський комітет з Польщі, на чолі з Ю. Тютюником. Всіх оскаржених в процесі 69 осіб.

КИЇВСЬКА ЛАВРА — МУЗЕЙНИМ ГОРОДКОМ.

Київська автокефальна релігійна громада робила старння, щоби її відступлено лаврський усненський собор, але в цім її відмовлено, бо ціла Лавра віддана в розпорядження київського ґубернського відділу просвіти для „музейного городка"

БОРОТЬБА ПРОТИ ЧАХОТКИ В ШВАЙЦАРІЇ.

Найуспішнище бореться проти чахотки мала Швайцарія. Досі вона найбільше зробила на цьому полі і далі йде вперед Тепер випрацьовується федеральний закон, який доповнить дотеперішні засоби. Як звідомляє „Разет д'Льозан" Швайцарія річно видає 10 — 12 міліонів франків на поборювання чахотки. На сенаторії видає 5 міліонів франків; на помічні стації400.000 фр.,; на шпиталі 3 міліони; на пропаганду і поміч 1,500.000. Швайцарія дає для поборювання чахотки 5 сообливофранків на кожного мешканця; обчислено, що колиб на цю саму ціль видавано 30 фр. на голову річно, то минулась би всяка небезпека цеї недуги. Досі має Швайцарія 2.000 ліжок у сенаторіях для дорослих; 1.200 ліжок у сенаторіях для сухітничих дітий, 12 спеціяльних павільонів по шпиталях із 320 ліжками, що є резервовані для сухотників. У кожнім шпиталі є окремі відділи для цих недужих. Річно є в шпиталях 4000 до 5000 хорих. Кожен хорий остає на лічению, найменше 150 днів.

ПУАНКАРЕ КУМОМ 18-ій ДИДИТИНІ ФРАНЦУСЬКОГО СЕЛЯНИНА.

У Франції приключилося в одній селянській семї вельми небувала подія. Народилася вісімнайцята дитина . Цю подію треба було відповіднао прославити. Сам б. міністер-през. луанкаре і його жінка були кумами новонародженої дитини. Після хрестин дали банкет у честь Поанкаре.

ЗАГАДОЧНА БЕЗОДНЯ

По Львові розійшлася недавно поголоска, що поруч памятника Міцкевича... запалася земля. В дійсности в загаданому місци найдено яму на метр широку і на чотири метри довгу і глибоку, в яку в суботу влетів якийсь Васілевскі з Варшави. Причину загадочної западні пояснюють своїі демолюючим підмиванням Полтви, що пливе в місті.

РОЗСТРІЛ ЗА ЕКОНОМІЧНУ ШПІОНАЖУ.

Дня 26. м. м.,винесено в Катиринославі присуд смерти на Тарасові Козловському і Лученку, яких обвинувачено в економічній шпіонажі в Катиринославській губернії.

ЗАРАЗЛИВІ НЕДУГИ В ЛЬВІВСЬКОМУ ОКРУЗІ.

Староство львівського повіту сконстантувало черевний тиф в Замарстинові, червінку в Борках янівських, Клепарові Бруховичахі Вульці Гамулецькій, Скарлатину в Солонці, Винниках Клепарові, Бруховичах. Міський фізикат остерігає перед контактом з населенням тих місцевостий.

БАВИЛИСЯ В ІНДІЯН І УБИЛИ 6 ТОВАРИШІВ.

У Гановері бавилися діти в ковбоїв і Індіянів. Двоє дітий, обоє брати один 14 другий 10 літні були ковбоями, Переслідували в погоні своїх приятелів зробили і прявазали до дерева де мали ждати присуду. Коли кількох привязали, тоді молоді ковбої вимірили на них револьвери й застрілили шістьох. Думали, що в револьверах сліпі набої.

СПРАВА „УКРАЇНСЬКОГО" УНІВРСИТЕТУ.

Жидівська газета „Хвиля". яка виходить у Львові в польській мові повідомляє з Варшави: В найблищих днях западе рішення польського уряду в справі організації та місця осідку українського університету. Сю справу скоро вирішить політичний комітет ради міністрів.

При цій нагоді урядові круги вияснюють, що преса в першій мірі преса львівська пишучи про справу українського університету, забуває, що польський уряд звязаний з ухвалою сойму з вересня 1921 р., зглядно що тяжать на ньому певні біжнародні зобовязання накладені на нього у звязку з кресованням „висшого шкільництва для Українців.

САМОГУБСТВО .ФІЛЬМОВОЇ ЗОРІ.

В Базелі поповнила самогубство німецька фільмова артистка Ева Май.

ЕКСПЕДИЦІЯ „ЧЕРВОНОГО ЖОВТНЯ".

Російський военний корабель „Червоний Жовтень" виїхав в дорогу до острова Врангля. Везе він зі собою приказ негайного арештування усіх осіб, які найдуться на острові, та конфіскати усіх чужих кораблів, які там причалять. Цей остров окупувала в 1921 р Англія, проти чого совітський уряд заклав протест.

ПОВОРОТ НА УКРАЇНУ.

Український писменник Клим Поліщук зі своєю дружиною, Галиною Орлівною, що три роки перебували на еміґрації у Львові, за відповідним дозволом вертаються в скорому часі на Україну.

ВІДНОВА ОМАРОВОЇ МОШЕЇ В ЄРУСАЛИМІ.

Під теперішню пору переводять Араби реставрації славної мошеї Омара в Єрусалимі. Емір Абдуляг жертвував на ту ціль 25.000 фунтів.

ЩЕ ОДИН ВИБУХ В БУКАРЕШТІ.

Німецькі радіостації доносять з букарешту, що невідомі люде доконали замаху на склад румунської амуніції у фотах поблизу міста. В повітоя вилетіло 10 ваґонів вибухових матеріялів. Поки що нема потвердження цеї вістки з инших джерел.

ЗЛИВА У ЛЬВОВІ.

В середу 10. вересня о год. 11 передпол. навістила Львів велика злива з градом.

Заповідають упадок британського премієра Мекданелда.

ЛОНДОН, 5. жовтня. — В середу буде в палаті громад дискусія над політикою кабінету Мекданелда.

З того приводу заповідають йому невдачу і упадок.

Кажуть, що Мекданелд не дуже побивається за новими виборами до парляменту, але може вийти, що парлямент таки буде розвязаний і будуть скоро нові вибори.

ГОЛОД В НІМЕЧЧИНІ.

БЕРЛІН, 5. жовтня. — Сього року збір збіжа в Німеччині зовсім невдалий. В деяких сторонах збір недописав більше, як на половину, а декуди навіть до трох четвертин.

З уваги на те сеї зими і на весну буде в Німеччині голод на хліб і сподіваються введення хлібних карток як вчасі війни.

Перед війною Німеччина спроваджувала із заграниці, головно з України, 1,000,000 тон пшениці. Одначе підчас війни введено в Німеччині більше інтензивну управу ріллі і введено ощадність, так що запотребованне на чуже збіже змаліло. Тепер же ізза недороду Німеччина мусить спровадити із заграниці 2,000,000 тон.

АҐІТАЦІЯ ПРОТИ ЛІҐИ НАРОДІВ.

ЛОНДОН, 5. жовтня. — Тутешня ґазета Івнинґ Стендерт радить Австралії і другим британським домініям, щоб покинули Лігу Народів, а не пристали на се, аби справу іміґрації до них піддавано мировим судам Ліґи Народів до вирішення.

КАЖЕ, ЩО НАПОЛЄОН БУВ ГРЕКОМ.

ЛОНДОН, 5. жовтня. — Ґазети оголошують записки Аспазії Калямерс, котра умерла в 1863 році.

З її записок виходить, що славний французький король Наполеон Бонапарте був Греком і походив з роду грецьких поселенців, що при кінці 17-ого століття поселились були на острові Корсиці.

ПРОТИ ПРИВІЛЕЇВ ДЛЯ ГОГЕНЦОЛЛЄРНІВ.

БЕРЛІН, 5. жовтня. — В пруському соймі німецькі комуністи внесли законопроект, щоб відібрано платні членам родини Гогенцоллєрнів, а натомісць признати їм допомоги яко безробітними так як усім другим безробітним в Прусії.

В сьому проекті закона сказано теж, щоб відібрано від Гогенцоллєрнів доми і палати і віддано їх для военних калік і для дітий.

АНАТОЛЬ ФРАНС УМИРАЄ.

ПАРИЖ, 5. жовтня. — З Тур повідомляють, що славний французький писменник Анатоль Франс умирає.

НАДІЇ НА НАДІЮ.

ПРАГА, 29. вересня. — Харківські „Вісти" подають:

В розмові з московським дописувачем „Коммуниста" зупинився Раковський на значінню англійсько-радянської угоди для кУраїни. — „Наша позичка в Англії, — сказав Раковський, — безперечно сприяти-ме розвиткови господарства України. Частина позички піде на ріжні замовлення в Англії на наш промисл та наше гірництво, Донбас, цукровий промисл України, а також дніпрова фльотиля дістануть свою частину в тих замовленнях.

„Велику будучність мати-ме наш експорт в Англії, передівсім експорт хліба й дерева, а згодом також і цукру. А що Україна завсіди була фабрикою хліба і цукру, то їй припадає тепер велике завданне збільшити виріб тих продуктів. Велику ролю в нашому експорті відігравати-муть також яйця, чорний дуб, жмихи і т. п., ті специфічні продукти українського сільського господарства.

„Отже, велике завданне трудячих України, яке стає тепер буквально історичним завданнєм — збільшити інтенсифікацію сільського господарства".

Одним словом, для України буде рай тай годі, хоч дійсність каже зовсім інще.

УСПІХ ЕСПАНЦІВ В МАРОКУ.

МАДРИД, столиця Еспанії, 5. жовтня. — З Марока, в Африці, повідомляють про новий успіх еспанських військ.

СТРАТИ ІЗЗА ЗЕМЛЕТРЯСЕННЯ.

ТОКІО, 5. жовтня. — Статистичне бюро міста Токіо подає, що великий землетрус, який навістив був Японію дня 1-го вересня, 1923, спричинив японському народови шкоди на $2,300,000,000. Найбільше потерпіла столиця Токіо і місто Йокогама.

СОБВЕЙ В ТОКІО.

ТОКІЮ, 5. жовтня. — Тутешня компанія зачне небаром будову першої лінії підземної зелізниці в Токіо. Опісля салузь підземної зелізниці буде розширена.

Компанія не зважає на остороги, що підземнійзелізниці грозить катастрофа у випадку землетрусу.

ЗРІКСЯ ХАЛІФАТУ.

КАЇРО, Египет, Африка, 5. жовтня. — В поінформованих кругах заявляють, що самозванчий король Геджасу, Гуссеін, котрий був теж проголосив себе халіфом магометан (релігійним зверхником), уступив з престола і зрікся халіфату.

Кажуть, що престол обійме його син князь Алі, але халіфату він не хоче.

НОВИЙ ЯПОНСЬКИЙ АМБАСАДОР.

ТОКІО, столиця Японії, 5. жовтня. — На місце японського амбасадора Ганіґари у Вашинґтоні має прийти барон Матсуї, бувший японський міністер закордонних справ. Тому 16 літ барон Матсуї був при японській амбасаді у Вашингтоні.

„SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.
Edited by Editorial Committee.
Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 3, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES: Three cents a copy.		ПЕРЕДПЛАТА: Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Сити і Заграницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.
За оголошення редакція не відповідає.
В Канаді належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.
Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Уряд. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.
Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

ОБОВЯЗОК НА ЖІНОЦТВУ.

Підчас недавної конвенції одної італійської запомогової організації виказано, що головний зріст сеї організації за послідніх два роки організація завдячує свому жіноцтву.

На перший погляд такі слова можуть видатися виссаними з пальця. Коли, однак, близче застановитися, заява вийде не лишень можливою, але й певно правдивою. Для когож справді платить своє обезпечення муж? Для себе безпосередно ні, бо дістати він його може аж по своїй смерти. Значить, не для кого инчого, як для своєї родини, як для своїх дітий, родичів і жени. Значить, вони, сі діти, родичі й жена, перед усіми мають інтерес у тому, щоби муж був заасекурований у певній запомоговій організації.

Тому, колиб припустити, що всі люди поступають у життю після свого інтересу, найкраще зрозумілого, то требаб теж припустити, що жінки в першу міру помагають будувати запомогові організації, бо се вони вважають своїм інтересом. Так воно вже й є в тих народів, котрих жіноцтво зрозуміло як слід своє завданне. У нас воно ще до сього далеко. Серед українського народа ще є богато жінок, які не лишень не кивнуть пальцем, аби намовити свого мужа до приступлення до запомогової організації, але які навіть всіх сил своїх доложуть, щоби його від організації відтягнути.

Та лихо на те є, щоби з ним битися. Зрештою, що серед нашого жіноцтва ще находиться тільки жінок, які не розуміють власного інтересу, сьому богато й дивуватися не можна. Прецінь свідома частина громадянства не звернула на се спеціяльної уваги. Тому тепер треба сю хибу направити. Се обовязок головно наших свідомих жінок метнутися до праці серед жіноцтва, показати їм всі користи для них і родин з обезпечення в певній запомоговій організації. Праця свідомих одиниць певно увінчається блискучим успіхом.

НЕБУВАЛА ЗАЯВА.

Українська військова революційна організація подала до ґазет про львівський замах на президента польської держави Войцеховського, справді небувалу заяву.

Не стільки небувалим самий факт сеї заяви, стільки те, що в ній люди признаються до невдачного діла. Революційна військова організація явно й славно каже, що вона хотіла вбити Войцеховського, що се її не вдалося, що вона бере на себе всю відвічальність за діло.

Справді небувала заява. Небувала головно серед української суспільности, серед котрої досі до всякого удачного діла признавалися всі, навіть ті, що його наперед осуджували, а невдачного діла цуралися навіть ті, що перед ділом були за ним. Українець не легко рішається на тяжке діло, бо „ануж воно не вдасться". Він хмарою горнеться до всякого побідника, хочби й чужого, і хмарою кидає побідженого, хочби й свого. Як справа повелася, то він кричить: „І я там був! І там дав своїх 5 долярів (або 5 центів)!" Як справа не вдасться, то він найчеснійшого діяча злає обманцем, злодієм, рабівником. Коли діло йде добре, то він вносить резолюції за признаннем для борців; як діло відтак покінчиться розбиттем, то він в морду загатить того, що свою кров проливав тоді, як він революції з похвалами укладав. Він попирає організацію, як довго вона збирає богато гроший, але як організація починає слабнути, він перший усувається, щоби не мати на совісти попирання „нечистої" справи. Він в кождій справі грає того мудрагеля, що, як горіла хата його брата, то він дотикав пальцем помпи; якби хата була вратована, він вигнувби груди вперед: „І я був при помпі"; якби хата згоріла, то він накричавби: „А не говорив я вам, дурні, що пусте собі руки бабрати?"

Ось чому воно звучить так не по українськи, коли ґрупа Українців признається до діла, яке не вдалося, і цілому світови каже, що вони є винуваті за діло, яке не вдалося.

Яке враження ся заява викличе в людий, можна догадатися. Нема що себе дурити, що в богато вона викличе пригноблююче враження, що богато стане й руками й ногами відхрещуватися від організації й від людий, які признаються до невдачного діла. Се вже є найбільшим нещастем людини слабого духа, що вона все зробить, аби лишень не вилічитися зі своєї слабости та не взятися здорово до життевої боротьби. Зате в сильних духом людий, без огляду на те, чи вони признають революційну боротьбу проти гнобителів чи не признають, заява української революційної організації є лишень запорукою, що до революційної боротьби взялися люди твердої волі, які не покинуть свого прапора серед удач і невдач.

І ЩЕ ОДНА РЕПУБЛИКА НА УКРАЇНІ

Московську большевики хотять створити ще і ПОЛЬСЬКУ „републику" на Україні.

Се має бути нова штучна „република" для польських КОЛЬОНІСТІВ на Волині.

Чи і сим блофом хотять притягнути Поляків з Польщі до України і прилучити Польщу до України, так як „вірять", що прилучать цілу Бесарабію до України при помочі притягаючої сили штучної молдаванської „републики"?

ЧОРНОСОТЕНЕЦЬ І ЖИДІВКА ПРО УКРАЇНУ

Спомини московського чорносотенця Ґурка. — На Україну! — „Поплатившійся жизнью предатель" і „полуграмотный составитель народныхъ пѣсенъ". — Панночка з міністерства й „Хірківъ".

(Від спеціяльного кореспондента „Свободи").

1.

Сьогодня ми познайомимося з двома представниками тих верств, що в тій чи иншій мірі причинились до повалення молодої української держави. Ці верстви — московські чорносотенці й жидівська буржуазія — не відограли **рішаючої** ролі в найновійшім акті української історичної траґедії. Приписати їм рішаючу ролю — значило-б приписати власному народови **занадто малу** ролю. Але своєю **засадничою** ворожістю до ідеї створення української держави ті верстви зміцнювали антиукраїнський фронт і причинили українській справі немало лиха.

Що їх спонукало до такої ворожнечі? Чим українська державність їм не подобалась? Звідки їх ненависть до відродження України?

Ні з якого иншого джерела не можемо про це так добре довідатись, як з особистих споминів представників тих верств. У своїх споминах людина буває здебільшого щира й правдива. Таке враження роблять і спомини московського чорносотенця та київської Жидівки, що-йно надруковані в XV томі берлінського „Архива русской революции".

2.

Володимир Ґурко був видатною постатю на сіренькім тлі московської чорної сотні. Син „славного" ґенерала, багатий чоловік, добрий промовець, він був загальнопризнаним провідником реакційної правиці в царській Державній Раді. Він ніколи не пхався в міністри, оберігав свою незалежність, ні перед ким не гнув спини, й це тільки збільшувало до нього пошану. Це був жорносотенець і реакціонер з переконання, от як бувають революціонери або ченці з переконання.

З такою людиною подвійно цікаво познайомитись.

Большевицький переворот примусив Ґурка втекти з Петербурга до Москви. Нарешті, йому й тут стало занадто „гаряче" й він задумав кудинебудь утекти, де нема большевиків. Але куди? Вибір міг бути лише між Донщиною та „Малоросією, яка раптом, по німецькому велінню й чванливости Скоропадського, обернулась в Україну"...

3.

Вже в цих кількох словах маємо зарис усього дальшого відношення автора до України.

Не зважаючи на свою очевидну нехіть до цеї нової України, він все-таки не хоче їхати на Донщину, бо „старшим людям там нічого робити". Він отже перемагає свою нехіть. Він навіть ладен приняти „українське горожанство", тим більше, що український консул у Москві (він звався Кривцов, а не Кривскій, як пише Ґурко) видавав українські папери „всім і кождому". Доброю річчю були й „українські потяги", що вивозили з Москівщини тисячі таких „Українців", яким мало не зробився Ґурко.

Та виявилось, що большевики не дуже зважають на папери новоявлених „Українців". Одного такого „Українця", молодого барона Райпаха, що навіть дістав місце урядника в українськім консуляті, большевики вночі заарештували й негайно розстріляли...

Ґурко махнув рукою на українське горожанство та гетьманські потяги й самотужки подався на Україну. Все-таки на Україну. І з паспортом на імя Мищенка, себ-то знов-таки на українське імя.

4.

Приїхавши на Україну, Ґурко почав розглядатись і спостерігати. Ось де-які висліди цих спостережень.

„Гетьманський уряд... був мішаний. Голова ради міністрів С. Н. Гербель, міністр внутрішніх справ І. А. Кістяковський, його товариш Варун-Секрет були безперечні „русскіе люди", що дивились на Україну, як на тимчасовий політичний утвір і допускали тільки надання їй деяких автономних прав. Але були серед міністрів і переконані, „щирі" українофіли. До них особливо належав міністр шляхів (тоб-то Бутенко?!), який підтримував зносини коли не з Петлюрою, то з Винниченком та Грушевським.

Сам Скоропадський стояв близче до „русскаго" крила свого уряду, але щанолюбність у нім сильно розпалилась, а тому він очевидно мріяв бути гетьманом і тоді, коли відбудується Росія й Україна звяжеться з нею на федеративних основах. Зрештою, можливо, що, як запевняв де-хто, в нього була думка визволити Росію й прилучити до малоросійського гетьманства — всеросійський престол"...

5.

Покінчивши з особами, Ґурко переходить до самої української ідеї.

„Вся українська вигадка була взагалі смішною. Країна й нарід, які мають своїми національними героями лише „поплатившагося жизнью предателя" (Мазепу) та „полуграмотнаго составителя народныхъ пѣсенъ" (Шевченка), ледве чи можуть мати право на самостійне культурне істнування. Коли до цього ще додати, що нема розробленої літературної мови, а її службу сповняє народня говірка, доповнена штучно утвореними словами чужоземно-галицького чи польського походження, то подібні претензії покажуться й смішними, й нікчемними.

„Малоросія, як і инші розсяглі, віддалені від правлячого осередку русскі области, може прагнути широкого місцевого самоурядування, але для самостійного державного життя, неможливого без самобутної цівілізації, вона просто не має необхідних передумов. Наслідок чужоземних інтриґ — сепаратизм України спирався в її межах лише на демаґоґії кількох десятків честолюбців, яким хотілось відограти ролю державних діячів і зробитись великими панами. Ці честолюбці завзято вчились незнаної їм до того часу мови, позичаючи бракуючі, але необхідні в культурнім житті слова, де прийдеться, аби лише не в московській („рус..."(мові. Ц ечасто доводило до непорозумінь, бо ті, що балакали цею новоспеченою мовою, один другого не завсіди розуміли".

Все, що ми досі чули від п. Ґурка, було дуже цікаве й навчаюче. Але не було доказів, що справа з українською мовою, українською культурою та українською державністю дійсно так зле стоїть, як він пише. Де-ж докази?

О, не бійтесь, Ґурко має їх повні кешені! Він зайшов у міністерство закордонних справ і, уявіть собі, панночка, що приймала одвідувачів, відповіла йому „на опредѣленно **польскомъ языкѣ**"... Так, це вже доказ!

Другий доказ, ще більш переконуючий:

„У Харкові, де ми провели цілий день, так саме як і в Києві, вся українізація зводилась до зміни де-яких публичних написів... Місто було перейменовано в „Хірківъ", про що говорила величезна вивіска, яка замінила старі написи на двірці... Ані одного звука українською мовою ми тут не чули"...

Це все, розуміється, дуже сумно — і та панночка з міністерства, що відповіла „на опредѣленно польскомъ языкѣ", і отсей злокапосний „Хірківъ".

Ну, а що, як Ґурко ані тої панночки не чув, ані цього „Хіркова" не бачив, а просто все вигадав? Правда-ж, ви все це вигадали, вельможний пане?...

К. Радянин.

(Конець буде).

ДОПИСІ.

СТ. ЛУИС, МО.

Сповнім свій горожанський обовязок.

Тепер вже богато Українців й Українок добули собі повних горожанських прав в Америці. Із тих прав треба усім користати, особливе сего року, коли відбувається загальне голосуванне і вибори на президента. Уперед всього нехай кожний памятає, щоби зареджиструвати своє імя перед виборами, щоби бути відтак допущеним до голосування.

Я не стану видавати своєї опінії, котрий з кандидатів найлучший, а тільки скажу, що кожний горожанин повинен сам роздумати добре, на кого віддати голос. Дуже часто буває так, що хтось нарікає на це і друге, а поправді повинен нарікати тільки на себе і свою байдужність. Оттак н. пр. можна чути між нашою еміґрацією богато спорікань на урядників по робітничих юніях. Наші люди кажуть, що юнійні уряди майже виключно в руках Айришів, що діловодство не ведеться як слід, що наших людий іґнорують і т. п.

А по правді треба нарікати на себе самих бо наш чоловік не бере участи в юнійних мітинґах ані не орґанізується поміж собою, щоби й собі добути належне право.

Цесаме відноситься до нашого становиска в Америці. Колиб наші люди були всюди зорґанізовані в горожанські клюби, колиб усі горожани українського походження брали живу участь в американській політиці, не одинцем, а зорґанізовані, то наша еміґрація добулаби собі поважного значіння в американських урядових колах. Ніхто не легковажив би ані нас, ані справ нашої старої вітчини, колиб знали, що ми представляємо парусот тисяч голосів при виборах.

Подекуди ми могли би мати навіть своїх урядників по тих місцевостях, де живе більше число наших еміґрантів.

Колиб ми були всюди зорганізовані, то моглибисьмо увійти в порозуміння із другими політичними гуртками і разом переперти своїх кандидатів на уряди. В Пенсилвенії вже є деякі місточка, де урядниками є Українці, але ці доспіхи ще дуже незначні. Саме тепер є пора, щоби бодай зорґанізувати всюди наші горожанські клюби, до котрих повинні вписатися усі, що мають право голосувати. Такі клюби неповинні бути в руках політичних махерів", які, роблять собі бизнес із наших голосів. Ніяк ні! По таких клюбах повинні відбуватися часті мітинги, а на них повинні бути дискусії, як найлучше повести таку політику, яка вийде у користь нашій еміґрації взагалі, а зокрема для інтересів Українців в якійсь місцевости. Не забудьмо, що справа, яку порушуємо, є справою першої ваги.

Горожанин.

ЧИ ВИ ЗНАЄТЕ ЩО

ДУМКИ

Москалі не признають іншої власти, крім кнута, багнета і кріса, таксамо, як звірята в менажерії. Над ними панували Татари, поки не затратили сили, а відтак царі, при помочі опричників, які були збиранною бродяг і босяків.

•

По російській революції большевики наняли Китайців і Лотишів і при їх помочі захопили керму московської держави. Відтак дали оруже невеликій жмени своїх прихильників і з ними руйнують край по нинішній день.

•

Оден американський письменник каже дуже влучно, що в Росії може панувати і дикун-Мурин з Африки, щоби тільки мав кількадесять тисяч добре узброєного війска.

•

Москалі ненавидять свободу, бо воля заставляє чоловіка подумати самому за себе. Вони не привикли до мислення і цілком вдоволені, як хтонебудь подумає за них, хочби на їх шкоду.

•

Москалі невибагливі. Аби шлунок повний, щоби берліг, де спочити, та ще коли не тяжко за „водку" — от і московський рай.

„Просвіта, воля, краса і життєві вимоги" — це все не підходить під московську вдачу.

•

Москалі нечуткі і жорстокі. Вони любуються у тім, щоб дивитись на муки звірят або людий.

•

Московська вдача підійметься і найліпдійшого вчинку, коли бачить над собою батіг. Оттак тепер московські війска вбивають дітий і жінок повстанців та Кавказі та заслонюють себе ними перед кулями.

•

Москалі, як всі жорстокі люди, є великі труси. Німці набирали їх в полон, як овець. Потреба було тільки показатись двом-тром німецьким жовнірам,, щоб піддавались цілі відділи.

•

Силу російської армії становили козаки і українські полки. Тільки вони задержали російський фронт перед розвалом.

•

Усі т. зв. „російські" учені і письменники, це люди із чужих народів, які писали по московськи для хліба.

•

Московщина душею належить за Урал, до Аазії.

СЕЛО НАГІРЯНКА ПРОСИТЬ ПОМОГТИ.

З весною слідуючого року ц. є. 1925 р. задумала підписана управа приступити до будови „Народного Дому" в Нагірянці, в якім знайшли би приміщення склеп кооперативи „Народний Дім" та читальня „Просвіти".

Камінь і дерево вчасти вже закуплено, однак до розпочаття будови потрібно еще много гроша. Тому звертаємось до наших краянів за морем з горячою просьбою прислати свою щиру лепту, а будьте певні, що за рік стане вже готова наша твердиня, з котрої сміло можна буде глядіти на наступаючого ворога.

Всі жертводавці, які допоможуть до цеї будови, будуть на вічну память записані в памятній книзі добродіїв.

Маємо надію, що не відкажете нашій просьбі і допоможете своїй громаді у цім важнім ділі.

Гроші посилайте прямо на руки товариства „Народний Дім" в Нагірянці, повіт Чортків.

ЗА УПРАВУ ТОВ. „НАРОД. ДІМ" В НАГІРЯНЦІ:
Синовіцький Іван, Зазуляк Матвій.

ЗА ЧИТАЛЬНЮ „ПРОВІТИ":
Дутка Денис Галабала Дмитро.
о. В. Антонюк, парох.

ОПОВІЩЕННЄ.

ПОЗІР ГОРОЖАНИ В НЮ ЙОРКУ!

В четвер, 9 Octobra 1924 о 8. вечером в Українськім Демократичнім Клюбі при 59 St. Mark's Place Др. Л. Цегельський виголосить РЕФЕРАТ на тему „Для чого Українці повинні брати участь в американській політиці і виборах", а також Др. В. Серович, кандидат на конгресмена, виголосить реферат на тему „Загальний огляд в політиці на часі".

Вступ вільний також горожанам не-членам. 233-35
Виділ

ЯК СТОЯТЬ ЧУЖІ ГРОШІ.

Французські франки по 5¼ американського цента.

Італійські ліри по 4 і одній третій цента.

Німецькі паперові марки майже не мають жадної вартости. Але курсують теж нові німецькі рентові марки, звані также золотими марками, які мають повну вартість 23.8 американського цента. Їх дуже мало і через те в Німеччині тісно на гроші.

Австрійські корони держаться вже довший час при одній ціні, розмірно дуже низькій. Їх тепер міліон за 14 долярів.

Угорські корони таксамо стоять як австрійські.

Польські марки упали. Тепер ще їх польська каса у Варшаві викуповує по 1,800,000 за один поль. „злотий", що тепер на біржі по 19 центів, але се тільки номінально, бо його ніхто заграницею не купує ані продає. Загалом, тих „злотих" Польща випустила дуже мало, бо дуже маленько має на них покриття в золоті.

Румунські леї (леви) по ½ цента. Один міліон $5,000.

Чесько-словацькі корони по 3 центи. Міліон $30,000.

Російських большевицьких гроший нема на міжнародньому торзі. Царські рублі мають на біржі незначну ціну.

Канадійські доляри стоять рівно з американськими.

Бразилійські мілрейси пішли трошки вгору. Тепер вони по 11 центів.

• • •

На запити наших читачів відповідаємо, що **нікому** не радимо купувати паперових гроший жадних чужих держав.

Певнійші гроші є тих держав, котрі **не брали участи у війні,** як Швайцарія, Данія, Голяндія і інші, а також тих, котрі війну **виграли,** ак Анґлія, Бельґія і інші, а непевні гроші тих держав, котрі **війну програли,** як Німеччина, Австрія, Угорщина, а також тих держав, **котрі штучно зліплено,** як Польща, Румунія, Югославія.

Одначе і серед них є ріжниці, а се залежить від того, як економічно і фінансово котра з них стоїть. Се видно хочби на сьому, що наприклад побідної Анґлії гроші стоять майже цілком нормально, а побідної Франції і Бельґії стоять слабо.

Одначе ще раз повтаряємо, що **нікому не радимо** купувати жадних чужих паперових гроший. Ми се писали і зараз по скінченню війни і хто нас послухав, то не стратив, а хто вірив, що паперові гроші „підуть вгору", той стратив. Ми остерігаємо всіх, що паперові гроші побіджених держав **Австрії й Угорщини** можуть вже ніколи не піднестись, а бути скасовані і заступлені **цілком новими.**

• • •

Також **не радимо нікому** купувати бондів німецьких, австрійських і угорських.

Хто стратив гроші на чужих паперових грошах, нехай се забуде, бо се вже пропало.

МІТИНҐИ ВІДДІЛІВ У.Н.СОЮЗА

РОЧЕСТЕР, Н. Й. Тов. Вільні Козаки, від. 316, подає до відома своїм членам і членицям, що звичайний місячний мітинґ відбудеться в четвер 9. жовтня о 7.30 вечером в Тов. домі, під ч. 102 Joiner St. Обовязком кождого члена прибути на сей мітинґ і вирівнати всі свої довги бо близько конець року. На сім мітинґу будеться принимати нових членів до Тов. і У. Н. Союза. Хто еще не належить до жадного Тов. або Братства то нехай не очікує аби не було за пізно і пригадуєся родичам, котрі еще своїх дітий не вписали, то нехай впишуть їх на сім мітинґу. У. Н. Союз се найбезпечнійша асекурація для Українців в Америці. — П. Ковтун, М. Магоцет, В. Кучмій.

ПЕРТ АМБОЙ, Н. ДЖ. Уряд Бр. св. О. Николая, від. 104, повідомляє своїх членів місцевих і позамісцевих, що мітинґи будуть відбуватися тепер що третя неділя по першім. Вже того місяця мітинґ відбудеться не в четвер 9. жовтня, а в неділю, 19. жовтня точно о годині 3. пополуд. Проситься, аби всі члени явилися на сей мітинґ і привели зі собою нових членів. — М. Вітів, предс.; Г. Мисак, секр.

УКРАЇНСКА Й РОСІЙСЬКА ЕМІГРАЦІЯ В ЧЕХО-СЛОВАЧЧИНІ.

На підставі офіціяльног статистики чеського міністерства закордонніх справ.

Усіх еміґрантів з територіі колишньої Росії, які в біжучому році находяться в межах чехо-словацької републики е около 40.000 осіб. З тих 40.000 — яких 8.000 належить до інтеліґентної верстви. Для інтеліґентів створила гостинна держава варстати духової праці, якими е перед усім наукові установи й школи в яких одні еміґранти вчать, инші самі побирають науку. Для решти еміґрантів здебільша селян та сільських робітників, подбала про фізичну працю. З восьми тисяч інтеліґентів кругло 5.000 — це студнти ріжних високих шкіл. Вони студіюють у таких містах Празі (около 60 проц.), Берні, Пшібрамі, Братиславі, і Подебрадах.

Чеський комітет, який заклався з метою орґанізувати допомогу славянським еміґрантам, прийняв в основу своєї акції допоги з фондів міністерства закордонних справ настільки, щоб уможливити студії. На 1. січня ц. р. отримало таку допомогу 3.245 московських студентів. і 1.430 українських. Окремий комітет субсидіюював в 1913—14 шк. 94 українських і російських професорів.

Найважнійшими є такі шкільні установи, які уряд ЧСР. покликав до життя спеціяльно для української і російської політичної еміґрації.

У Празі оснований Вільний Український уніврситет з двома факультетами: правничим і фільософічним; в останньому акад. році студіювало там 877, (335 більше542) слухачів. Український університет видав літоґрафією і друком низку наукових творів, м. и. Р. Лащенка „Історію українського права" Д. Дорощнка „Українську ґеоґрафію". О. Лотоцького „Українське церковни право", С. Дністрянського, С. Рудницького і богато инших. Крім того український університет видає „Науковий Збірник".

В Подебродах істнує Українська Сільсько-Господарська Академія з характером високої школи, яка мала 270 слухачів. Власне наук. видавництво видало понад сотню творів своїх професорів доцент. і лекторів, з обсягу народнього господарства та споріднених наук. Український Педагогічний Інститут, посвячний народньому шкільництву, рахував в останньому році 57 слухачів.

Український Громадянський Комітт у Празі, як організація загального характеру для опіки над українською еміґрацією має м. и. у своєму розпорядженню „Український громадський видавничий фонд", з якого видано чималу серію книжок.

Найважнійшою науковою інституцією російської еміграції, основаною чеською владою це російський правничий факультет у Празі, де 567 слухачів студіювало науки права, народного господарства й історії Спціяльне видавництво при цій високій школі видало твори таких профсорів і лекторів, як Катко, Квітарьов, Ґрім, Зайцев, і и. Там вихоить теж вже третий рік часопис „Студенческія ґоди". Паралельно з українським істнує Російський Педагогічний Інститут, і крім того дві російські ґімназії: в Празі і в Моравській Тшбові, разом на 827 учеників; пражська ґімназія має власний журнал „На чужбіне". Російський Інститут для сільсько господарської копрації мав в 1923 р. 66 стипендистів і видав кілька фахових творів. Російська автомобільна і тракторна школа вишколила до червня 1923 р. 261 вихованків, рос. тхнічна школа комунікаційних наук мала 40 учнів, бухальтерські курси вишколили 60 учнів. Громадянська російська організація „Земґор" отримала видавничий фонд, з якого видають педаґоґічний журнал „Руская Школа за рубежом", часопис „Хутор", календар іи.

Крім названих великих і російських установ і організацій утримуваних і субсидіованих урядом ЧСР., істнують там на таких самих основах поменші українські і російські організації лікарів, адвокатів, інжінерів і техніків, український і російський союз журналістів і письменників, та українська прилюдна бібліотека з 4.500 томами й російська з 34.000 томами.

Крім того статистика міністерства закорд. справ ЧСР.,яку оголошно на днях окремою книжкою, відкіль беремо всі ці дати, перечислюе докладно додовгі списки українських і російських наукових творів великої вартости, виданих окремими коштами мін. закор. справ. Отцей коротенький огляд вказує, яку величезну вагу прикладае уряд ЧСР. до перебування в її межах тисячів чужоземної політичної еміґрації. Ми бачимо, якою далекосяглою політикою є політика цеї молодої держави, яка опікується вигнанцями української нації, яка досіль на історичній арені не завжди виступала як союзник й приятель. Тисячні кадри молоді, що придбають академічну освіту й фахове знання завдяки чехославацькій державі, безумовно не забудуть цего по свій вік. Даючи змогу чужій еміґрації докладно пізнавати мову, історію й культуру та всі національні питоменности свого чехослоцького народу і з другого боку знайомлючись самому з психікою, бажаннями й змаганнями народів, які ось у такому численному примусовому заступництві опинились поза межами рідного краю, чехословацький уряд і ввесь чехословацький нарід свідомі користей такої шороко закроеної гостинної акції для обох сторін. Як нікчемною сліпою дрібничковою й вузько-провінціональною видається політика такої держави, що використовуе лихоліття сусідних народів для ще дужчого переслідуваня їхніх громадян, ба навіть для повного легковаження примітивного права азиллю. В якому цікавому світлі виглядае така безглузда політика тоді, коли до нестерпного обмежується тичних еміґрантів, які ледве кігромадянські права тих поліька літ тому належали до політичних союзників!

Плоди такого суперечного ріжного відношення одної і другої славянської відродженої держави до справ політичної еміґрації инших славянських народів — видні вже нині. Мабуть пройде не богато часу. коли ті плоди появляться, ще яскравійще.

(„Діло").

ВІЧЕ В РОГАТИНІ.

Повітова орґанізація Укр. Народної Трудової Партії скликала дня 10. серпня с. р. прилюдні збори рогатинського повіту в справах шкільних і економічних. Збори відбулись при участи около 1000 учасників і сільської інтеліґенції, було кілька священників і два учителі. Збори отворив др. Гладкий, проводив о. Ст. Городецький. Реферат в шкільній справі виголосив о. Д. Попіщук з Потока. В дискусії над рефератом забирали голос селяни й місцещо дискусія йшла живо і цікаво. Селяни виступили дуже остро проти бездільности нашої сільської інтеліґенції. Вони домагались також, щоби школа виховувала нову інтеліґенцію, що тісно співрацювалаб зі селянством. Пані Ґурґулова піднесла, щоби кожна господиня держала курку „Рідної Школи" і всі яйця від неї давала на „Рідну школу". Жіноцтво було дуже чисельно заступлене). Проф. Кужиль звернув дуже увагу на оборону прав нашої школи в громадських радах і шкільних місцевих радах. Принято відповідні резолюції. Зокрема в резолюції протестується, проти порядків старости в Рогатині, котрими замкнено відкриті Кружки Українського Педагогічного Товариства приватні школи в Бурштині і Посвіржки.

Референт в економічній справі виголосив др. С. Гладкий. В дискусії забрав голос аґроном Воробець, що вернувся якраз з Данії, представляючи положенне тамошнього селянства. Селяне (Ліщак Баслядинський домагалися роботи від наших економічних і господрських інституцій, головно від Сільського Господря. П. Воробець підносив потребу закладання господарських шкіл або бодай зимових курсів, та домагався, щоби при школах проваджено зразкові господарство. Вкінці ухвалено відчитані дром Гладким резолюції в економічних справах з протестом проти парцеляції великої посілости між Мазурів і з домаганям отворення границь для господарських продуктів, підписання податку за цей рік, негайної помочі для селянства, отворення кредиту для кредитових інституцій. Віче закінчив промовою о. шамб. Ст. Городецький. З піснею „Ще не вмерла Україна" розійшлися учасники до дому.

ВИХОВУЙТЕ СВОЇХ ДІТЕЙ НА СПІВВЛАСНИКІВ НАЙБІЛЬШОЇ СВОЄ-РІДНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ. ЗАПИШІТЬ ЇХ ДО У. Н. СОЮЗА СЕЙЧАС.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

В. Будзиновський.

ЯК БИ МУЖ СКАЗАВ.

Оповідане.

(8)

Вже не буду перебивати. Читайте. А читайте точно так, як він писав. Я маю для вас копу яєць і дві качки. Іванко на возі пильнує, щоби хто не вкрав.

Отже слухайте і не перебивайте. Клим пише:

„Коли тільки дампфшифа причалила до американського краю і ми станули на земли, Сень крикнув: „Тату, тут балакають по нашому!" Він приступив до них і показалося, що то справді наші земляки. Вони взяли нас з собою і завели до якогось готелю. Там був якийсь вчений, бо балакав розумно і як я балакав, то він увесь час писав. Слухав, що я кажу і писав. То але, штука! То неначе так, як би я одночасно молотив і січку різав; на раз державав воду в роті і свистав. Той панич пішов собі, ми лишилися в готелю ночувати. На другий день приходить до нас один з тих земляків, що нас завели до того ґотелю і тиць мені якусь ґазету. „Прочитайте", каже, „отсе, що під тою лінією, се написане фейлетон". Я неписьменний, то кажу: „Сеню, прочитай ти". Сень став читати і прочитав усе те, що я вчера сему паничеви розказував був про мою пригоду в старім краю. Питаю земляка: „яким чудом все те зайшло в ґазету?" А він каже мені, що той панич, що вчера і слухав і писав, пише в ґазеті. Що чує від людий, то се пускає в ґазету. З того, що я йому розказав був, зробив „оповіданне" і пустив в ґазету. За те дістав від редакції десять долярів. Заробив на моїй біді! В ґазеті стоїть все точно так, як було і як я розказував. Тільки мене назвав не Горбанем, а Горбачем. Щоби Сень не потребував писати вам довго і широко про се, що мене загнало до Америки, прочитайте насамперед ту ґазету, котру залучаю до листа. Потому читайте дальше мого листа".

Адвокат взяв витинок з української ґазети і став читати:

*

Фейлетон.

Що Горбача загнало до Америки.

Смішноприкра пригода.

Написав **В. Климкевич.**

Коли помер довжник Горбача, лісничий Борухович і вдова сказала Горбачеви, що про довг небіщика нічого не знає, та тільки тоді віддала би тих сто корон, коли би її муж сказав, що справді у Горбача задовжився і довгу не віддав, Горбач пішов до голови по розум, ще й побалакав з циганкою. Потому закликав свого старшого сина Сенька і пішов з ним на кладовище, до могили Боруховича.

Чи ти, Сеню, — Горбач спитав сина, — боїшся мерців?

Та чого? — син відповів. — Тіло мерця, то также стерво, як мясо зарізаного бика або здохлої кобили.

Але чоловік має душу.

Її в тілі мерця вже нема. Як би була, то мерлець не був би мерцем і не лежав би під сяжнем землі.

Чи ти не боявбися викопати мерця і витягнути з ями?

Боявсь би, бо мене жандарми взяли би до криміналу.

А якби жандарми не бачили не догадалися, хто се зробив?

Я вже раз витягав мерця з могили. Ту відьму, що тому три роки померла. Було нас при тім аж шість парубків. Ми витягали її, пробили колом і назад поховали. До нині про се ніхто не знає.

Такий ти?

Чи Борухович був відьмак?

Того не скажу. Але винен мені гроші. Вдова каже, що лише тоді віддала би, коли би сам муж сказав їй.

Якжеж він скаже, хоч би ми викопали його? Він замовк на віки.

Я за него скажу.

То хиба в ночи зробимо се.

Очевидно, що в ночи.

Коли вже цілком смерклося і люди пішли спати, до могили Боруховича приступили Клим і Сень Горбачі. Клим з лопатою, Сень з джаґаном. Сень розбивав джаґаном замерзлу землю, Клим відгортав і викидав з ями. Дібралися аж до домовини.

Чи домовину будем розбивати? — спитав Сень.

Зручнійше буде витягнути його з домовиною — відповів батько.

Домовину з мерцем витягли і занесли до трупарні. Вернули до могили, засипали її назад і назад застромили хрест.

Ти йди на дорогу і стань просто лісничівки, — сказав батько. — Дивися, чи хто не йде. Як би хто йшов, занявкай.

Син відійшов. Клим підважив віко домовини, відоймив його і мерця витрусив на землю: Домовину всунув під лавку в найтемнійшім місци трупарні. Мерця взяв на плечі. Мерлець був замерзлий, отже держався просто. Підійшовши обережно аж під вікно лісничівки, підніс мерця в гору так, що голова небіщика зрівналася з першою долішньою шибою. Клим затулив свої уста рукою, щоби змінити свій голос і будьто би говорив небіщик, зажадав, щоби вдова звернула Горбачеви сто корон. Потому Горбач, як прийшов, так відійшов з небіщиком.

Поховаю його, — думав, — завтра, бо нині вже дуже втомився. В селі ніхто не помер, отже до трупарні ніхто не заглянe і не побачить, що в ній лежить вже раз похований небіщик.

Клим витягнув з під лавки домовину, вкинув до неї небіщика накрив віком і всунув назад під лавку.

Вдова мабуть твердо спала і не чула — Клим подумав — коли на другий день прийшов до неї і вона знов сказала, що про довг мужа нічого не знає, — Небіщик мусить ще раз сказати їй.

Другої ночи Горбач знов пішов до трупарні. Видобув з домовини мерця і знов потащив під вікно вдови. Підніс його аж до шиби і знов, будьто би говорить небіщик, став промовляти до серця і совісти вдови. Коли загрозив, що як не відасть Горбачеви сотки, то буде ходити до неї хоч би втікла на край світа, в хаті гукнули, раз коло разу три стріли. Одна куля шарнула Горбача по руці, котрою держав мерця. На Горбача напав такий жах, що він кинув мерця і втік.

В тій хвили, коли Горбач дав ногам знати, на дорозі занявкав кіт. То син Горбача, Сенько давав батькови знати, що хтось іде. Сень занявкав і також втік. В воротах зійшовся з батьком.

Іде жандарм, — сказав. — Сам постенфірер.

Бачив тебе?

Мабуть ні.

Погано!

Та погано.

Як піде за стрілами до хати, то побачить мерця.

Та побачить.

Не поховаємо його.

Та не поховаємо. Поховає його ще раз вдова. Піп ще раз заробить.

Але вдова догадаєся, що то я їй зробив того збитка і скаже жандармови.

Та скаже.

Буде біда.

Та буде.

Запрягай коні. Поїдемо, будьтоби до ліса по дрова. Під лісом возьмемо гайта до міста і поступимо до адвоката. Він скаже, як нам вибрехатися.

Сень пішов ладити віз і запрягати коні, Клим до хати. Збудив жінку і сказав їй, що вже тепер іде до ліса, щоби досвіта бути назад з дровами.

Адвокат немало здивувався, коли слуга стягнув його в ночи з ліжка, кажучи, що якийсь хлоп хоче говорити з ним в якійсь наглій справі.

То ви?! — адвокат крикнув входячи до своєї канцелярії і побачивши Клима Горбача з сином. — Ви чого до мене, та ще й в ночи?

Горбач розказав адвокатови все з кінця.

Я параґрафів не знаю, закінчив, — але міркую, що то таки буде, тее те, кримінальна справа. Я боявся, що мене і Сенька жандарми возьмуть з хати і ціле село сміялось би з мене. Отже я втік і приїхав до вас порадитися, що мені діяти.

Адвокат похитав головою.

В тім є дві кримінальні справи — відповів, — як не більше. Одна, що ви збещестили мерця. За се круглих шість місяців. Друга кримінальна справа в тім, що ви таким страшним способом вимушували від безпомічної вдови гроші. І за друге Іванова хата.

Христе Боже! Та за таку дурницю? Ще й за мої власні гроші!?

То не дурниця. То кажу вам, кримінальна справа.

Але можна би судіїв підкупити? Продам, тее те, пару морґів поля.

За підкуплюванне судіїв також кримінал.

На те, що я зробив, нема свідків.

До того свідки непотрібні. Кождий доміркуеся, що то ви зробили. Хиба би син взяв на себе всю вину.

Не хочу спихати на сина. Я так міркував собі, що він, вислуживши у війску свої літа, піде до жандармерії. Як вислужить жандармські літа, піде до староства на секретаря, або до суду на канцеліста. Коли би тепер пішов, тее те, до криміналу, то до жандармерії не приймуть його і з мого рахунку нічо не буде.

То всю вину возьміть на себе. Бо нерозумно, щоби за одну, як ви кажете, дурницю ви оба сиділи.

І я не хочу сидіти. З мене до смерти в селі тее те, сміялись би. — Дарма! Для вас і для вашого сина не скасують цісарських параґрафів.

(Конець буде).

УКРАЇНСЬКІ СПРАВИ 1649-ГО РОКУ ПО „ФРАНЦУСЬКІЙ ГАЗЕТІ".

6-го квітня: „Польські делегати повернулись з такими умовами Хмельницького: в сенаті має засідати православний митрополит; унія ма ебути знищена; Чаплинський буде виданий Козакам; князь Вишневецький не мати-ме жадного уряду за Дніпром; гетьман сам зложить реєстр Козаків, які залежати-муть тільки від короля; воєводою в Київі буде виключно український шляхтич. Ці умовити вважають занадто важкими".

2-го квітня: „Польща не хоче приняти умов козацького гетьмана Хмельницького і збірає проти нього війска. Гетьман Хмельницький з свого боку теж готується гарно приняти у себе Поляків".

27-го квітня: „Турки і Татари знов надіслали своїх послів до Хмельницького, козацького гетьмана, щоби відмовити його від якої-не-будь угоди з Польщею і підюдити його як можна більше до війни".

11-го травня: „Полковник Тапиха, обвинувачений у змові кількох козацьких старшин проти гетьмана Хмельницького, був публично покараний на горло гетьманом,*) який готується до літньої кампанії, формуючи три могутних армії, головні ставки яких будуть: одна в Київі, друга в околицях Бара на Поділлю, а третя в Константинові. Все це сильно турбує Поляків, особливо мешканців Львова, де гетьман, як він хвалиться, буде на Тройцу. Спустошення Козаків в численних районах Польщі причинилися до страшенної дорожнечі життя. Король викликав з Прусії Мейделя**) з 3500 жовнірами й прохав допомогти у трансильванського і московського князя. Останні мають гарні слова для обох партій, але використовують польські справи в своїх інтересах."

18-го травня: „Гетьман Хмельницький надіслав численних гонців до Турків, Татар, Москвичів і Трансильванців, прохаючи їх негайно почати наступ на Польщу."

18-го червня. „Козаки вже біля Константинова, щоби ввійти в Польщу."

22-го червня: Вістка про якусь неозначену побіду Поляків.

29-го червня: „Козацький гетьман Хмельницький перейшов Дніпро, себто550 Бористен, і направився до Львова."

27-го липня. — Князь Радзивіл захопив в полон козацького генерал-поручника Glogatzky (Ілля Гловач?), якого посадив на палю живим, щоби помститися за жорстокости Козаків на особі польського делегата."

Цілий серпень присвячений часописю облозі Збаража, а 1. вересня читаємо про смерть київського полковника Станислава Михайла Кричевського в битві під Лоєвим, яка сталася 31-го липня 1649: „Krieczensky помер як від ран, так і від огірчення, що не дістав своєчасно обіцяної турецької допомоги і що занадто поспішно атакував Поляків, значна сила яких була захована в лісу."***)

6-го вересня: Часопис мав додаток „Статті трактату між польським королем і гетьманом Хмельницьким", що починався: „Коли вже угода між Козаками і польським королем була неможлива і здавалося, що їх війна мусить закінчитись цілковитим знищенням одної з двох сторін, і згідно всім даним в користь Поляків, сам Бог допоміг королеві."

В слідуючому числі часопис дав деталі про знамениту баталю між Поляками і Козаками", де докладно викладаються окремі моменти зговору.

20-го вересня: Часопис передбачала нові заколоти в Польщі, бо „селяне на Руси, незадоволені тим, що не мають таких привилеїв як Козаки, обрали між собою вождів, і ці навязали підозрілі стосунки."

3-го жовтня: „Московський князь дуже зтурбований збільшенням козацької сили до 40.000."

19-го жовтня: „Козаки одначе тримають свої старі позиції, і нікому не дозволяють переходити через кордони України, поки не ратифіковано угоду."

24-го листопаду: „Нам підтверджують, що не дивлючись на трактат з Польщею, гетьман Хмельницький силою оззброює свою армію, яка має понад 140 тисяч людей і сильну артилерію. Посли, яких вислав Хмельницький до московського князя і польського короля, не дістали авдієнції, бо їх довірочні грамоти не були знайдені як слід по формі. Багато навіть гадають, що цей гетьман хоче стати сувереном Руси і для цього він відготовлює повстання селян на Руси. Останні зле поступили з 80 польськими шляхтичами, які направилися на Україну, відновити володіння у своїх маєтностях."

Ілько Борщак.

*) Це Марко Топіга, „ковак старинний", полковник черкаський. (Україна на переломі, 153). П. Липинський, найкращий наш знавець Хмельниччини, був ласкавий вказати нам, що Топіга дійсно сходить зі сцени в 1649-ім р., але про те що він був покараний смертю, ніде не зустрічав вісток. В такому разі замітка Gazette ed France має особливе значіння. Інформації її були завжди урядові, часто в ній співробітничали французькі амбасадори. Урял дивився на Gazette de France як на свій офіціяльний орган, доказ чому я привожу в иншім місці.

**) Перекручено з Вейгера.

***) Оця вістка про „огірчення" Кричевського відповідає тогочасним літописям (цитую по Липинському, ст. 162): „Коли привезеному до Радзивіллового табору... давні знайомі його шляхетство і його попередні заслуги випоминали, він... хапаючись за голову, одно повторяв: хиба-ж це мала річ тридцять тисяч людей стратити! І так помер він „не буттівничих учинків жалію, а над стратою війська болючи".

НОВЕ КУЛЬТУРНЕ НАДБАННЯ.

Всеукраїнський сільсько господарський Музей.

Харківські „Вісти", з 3. вересня ц. р., приносять урядову постанову Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету і Ради Народніх Комісарів про заснування в теперішній столиці України, Харкові Всеукраїнського Сільського господарського музею. Музей буде стояти під безпосереднім доглядом комісаріяту земельних справ.

Метою Музею буде: збирати, переховувати і вивчувати всі найхарактеристичнійші та найціннійші зразки сільського господарства і промислу звязаного з цим господарством; служити показчиком научно технічних і практичних досягнень у сільському господарстві і сільсько-господарському промислі; виконувати функції консультативного та інструкторського апарату та поширювати культурно освітну працю серед сільського населення України в обсягу господарства.

Музей має право зносин з усіми технічними і сільсько-господарськими установами Союзу радянських республик і закордону.

Музей матиме право провадити свої літературні видання, вироби своїх майстерень, препарати, та вироби відділів при нім дохід від розпродажі йде в розпорядження Музею. Музей удержується коштами державного скарбу України.

В основу майна Музею входять усі заготовлені на Україні експонати на Всесоюзній виставі у Москві з 1923 р.

На чолі Музею стоятиме Рада Музею, зложена з представників усіх майже центральних державних установ та фахових високих шкіл України, як народній комісар освіти, Найвища Рада народнього господарства України, Всеукраїнське агрономічне товариство, Сільсько-господарський Інститут і инші. Головою ради буде комісар земельних справ.

Музей матиме такі відділи: 1) загальний відділ, 2) відділ хліборобства, 3 відділ скотарства, 4) лісовий відділ, 5) відділ державного майна і землеустрою, 6) відділ сільсько-господарської техніки, 7) кооперації, 8) перебки продуктів сільського господарства і 9) торговельно експортовий відділ. Зміну й доповнення числа відділів Музею проводиться в життя на основі рішення Ради музею відповідно до щорічних плянів діяльности і кошторисів Музею.

Безперечно, що ця новозаснована культурна установа зможе відіграти величезну ролю у розвитку та розквіті сільського господарства та добробуту України. Відповідно випосажена державою і при сприятливих обставинах вплив її культурної місії та раці з обсягу сільського господарства напевно пошириться на всі українські землі.

Василь Софронів.

ШПІОН.

(Оповіданне).

Була ніч великими платками падав вогкий перший сніг. Нічна пітьма заливала, гавила білі вогники сніжин і поволі сама від них біліла.

Мав уже ворожі окопи за собою. Ще тільки перекраствя перегороди з колючих дротів, перебігти межифронтову полосу й буде вже безпечний. Знав добре околицю й був певний, що цим яром перейде непомітно, як попередного разу.

Нараз почув десь близько за собою крик: — Стій!! Стій, бо стріляю!

Цей крик черкнув гострим ножем по його нервах, пронизав його своєю холодною рішучістю.

Припав до землі. Завмер.

Не мав куди втікати. Перед ним бавванілн густі густі поплутані купи дротів, за собою чув скорі кроки ворожих жовнірів. Думав, що може не знайдуть його. Та по хвилі почув над собою крик і лайку, хтось копнув його та приказав іти зі собою.

Вийшли з яру.

— Коби хоч наші почали стріляти, — думав собі — може би повтікали.

Та мов на перекір йому стелилася по далеких полях безголосна тишина. Нігде, ні стрілу. Мов би боялися люди, щоб не сплямити цего першого білого снігу людською кровю. Ніом лежали на проти себе окопи та слухали, як з тихим шелестом линули з неба білі сніжини й мягким цілунком клалися на скрівавлену землю.

Та не втерпів мабуть ангел смерті й узяв в обійми того, що його вже давнообмотав своєю сіттю.

Сіттю смерті.

Його, — шпіона.

Коли перший раз предложили йому йти на той бік фронту на розвідку, згодився по короткій надумі. Розважав добрі та злі сторони своєї задачі. Не буде вже стояти в окопах і не буде кожної хвилі нараженийна смерть від ворожої кулі, від ворожого стрільна, не мусітиме йти на ворожий багнет, наміренний у його грудь. Його стягнуть у запілля повчать у всьо фронт, вивідає, що треба й верму, переберуть у селянську одіж, він перекрадеться через неться. А тоді дістане за це гроші та кількатижнів відпочинку. Правда! Якби його зловили вороги то за шпіонство розстрілялиб. Тавін не дасться зловити. Він уроженець тих околиць, знає тут кожну стежину. Скалистий яр, певно мало обсаджений і ним він перекрадеться. Та найважнійше це, що там зараз за фронтом під ворожою інвазією лежить його рідне село. В ночі, щоб ніхто не помітив, застукає в віконце рідної хати, звитається з жінкою, з діточками.

І першим разом удаюся йому знаменито. Вивідав, що було треба та кілька ночий був у себе в дома. Жінка. Діти. Перший раз по двох літах бачився з ними. Радість і плач... Сльози та сміх...

...А потім вернув. Дістав заслужені гроші й два тижні спочинку.

Тепер вертав із других звідів. Ніс у грудях приємне почуття, що добре виконав свою задачу, а в серці солодкий споминн про діти, про жінку. І в темну ніч, як падали великі вогкі плати першого снігу перекрадався на свій бік.

Його зловили знайшли записки.

— Шпіон- — впало гостре, тяжке слово з уст сотника й ло арештанта.

смертельною дрожю прошиб-

— Пильнувати його, а завтра під полевий суд!!..

Навіть не пробував оправдуватися. Якесь отупіння й безнадія огорнули його. — Вже все пропало!

Його завели в землянку й поставили коло нього стійку.

Безсило опустився на землю, затиснувся в кут. Ніяка думка не ворушила його мізгу. Бездумно, безвільно задивився в темряву...

... А потім там у темряві, побачив якісьчорні маленькі пятна. Страшні, грізні зближаються до нього. Сміються підморгують своїми мушками, тішаться новою жертвою. А за ними смерть. Скалить до нього страшні зуби, блимає чорними пятнами порожніх очий.

— Ти вже мій! Вже мій!

Затремтів. Смертельний жах ним крилом. Дзвонив зубами. затріпотав над ним своїм ледя-Кидався. Хотів прогнати страшний образ з перед очий, але не міг.

— Ти змерз почув над собою голос вартового.

Принишк.

— Чого дзвониш зубами? Ти певно хворий? Щож мусиш почекати до рана!

Вартовий сідступився і зновy його чорний сілюет вирізався на яснім тлі входу. Знов тишина і знов чорні дула заскакали в темряві.

— Візьми мій кожух, бо ще замерзнеш!

Почув на собі теплий тягар кожуха й обгорнувся ним.

Вартовий походив кілька хвилин і знову спитав:

— Ти відки? Маєш родичів, жінку?!..

— Жінку й троє дітий — відповів тихо, бо бачив їх усіх перед собою. Радісних веселих, так, як були тоді, коли витався з ними. Відповів, бо чув у голосі вартового приязнь і співчуття, бо хотів прогнати від себе страшні примари смерті. А вартовий говорив:

— А в мене одно тільки маленьке. Я перед самою війною оженився. Синок. Михась...

— І в мене син Михась...

Замовкли. Мовби щось не вимовно болюче задраснули в своїх серцях і той біль не давав їм говорити. Потім вартовий знов спитав. Тихо. Лагідно.

(Конець буде).